

DE ACHTERGRONDEN VAN DE KORAN

Discussie-avond, 9 juni 1958.

De achtergronden van dit voor velen enig heilige, religieuze werk liggen natuurlijk slechts ten dele op zuiver religieuze grondslag. Ik sta trouwens niet alleen in deze uitspraak, want Mohammed, die wel de Rechtvaardige werd genoemd, zegt zelf reeds in zijn te Mekka nog ontstane sura's, dat religie niet een kwestie is van denken of spreken of beredeneren, maar van handelen. Het is dan ook wel opvallend, dat het handelen - dus de daad - een zo buitengewoon sterk stempel heeft gedrukt op deze gehele Korân en de Islâm, die daaruit is voortgekomen.

Om te begrijpen hoe het komt, dat deze Korân bepaalde stelregels zo sterk naar voren brengt, moeten wij ons allereerst even bezighouden met Mohammed, de zoon van Abdallah. Hij wordt geboren in een arme omgeving en zijn opvoeding is dan nu ook niet direct wat we noemen groots. Hij kan b.v. lezen noch schrijven. Hij maakt, als hij een jaar of tien - twaalf is, een reis in de richting van Syrië. En daar wordt hij voor het eerst getrokken door verschillende uitspraken van wijze mannen, door de vreemdheid en de volheid van het décor van de karavaanweg. Zo goed bevalt hem dit, dat hij later nogmaals die tocht onderneemt. Nu als zaakgelastigde en karavaanvoerder voor een rijke weduwe. En al is ze dan ook een behoorlijk aantal jaren ouder dan hij, klaarblijkelijk spint tussen deze beiden zich een band, die ongetwijfeld naast stoffelijke waarden ook geestelijke begrippen inhoudt.

We moeten hier even vaststellen, dat Mohammeds gedrag tegenover zijn oudere gade in die tijden bewonderenswaardig is. Zesentwintig jaren lang is hij met haar gehuwd; is hij met haar gelukkig. Op het ogenblik dat hij zijn eerste openbaringen krijgt, dat hij voor het eerst in deze vreemde staat van trance valt, is zij onmiddellijk aan zijn zijde. Ze behoort - met enkele anderen van zijn huishouding en een oom - tot zijn eerste gelovigen. Ook dit zal zijn stempel zetten op Mohammeds interpretatie van de leringen, de openbaringen, die hij ontvangt.

Echter loop ik nu wel een klein beetje op mijn betoog vooruit. Mohammed is dus getrouwd en dank zij deze rijke weduwe neemt hij een voor-aanstaande plaats in in de samenleving van Mekka; is hij geworden tot een belangrijk lid van zijn stam. In deze tijd maakt hij ongetwijfeld kennis met de joodse godsdienst, want er zijn zowel joodse stammen in de omgeving als wel vele joodse handelaren. Hun leer verschilt niet zo erg veel van de leringen, die ook als kern van het geloof binnen deze stam worden verkondigd. Want zijn immers niet deze stammen, deze Arabieren, de zonen van Ismaël, de afstammelingen van Abraham? Als zodanig zegt het geloof van Abraham hun veel, is het hun het ware geloof.

Toch is dat geloof in de loop der tijden erg verwaterd. Het is algemeen bekend, dat in de dagen dat Mohammed nog woont in de stad zelve, hij vaak weigert om naar de Kaäba te gaan. Deze, die door Abraham zelve - anderen zeggen Mozes - gebouwd zou zijn, is a.h.w. de tempel van God.

De God van Abraham. Maar hij is volgesteld met allerhand beelden. Beelden van middelaars, van mindere goden. De religieuze debatten zijn van een gehalte, dat ons doet denken aan de duistere periode van de middeleeuwen, toen ook de Christenen zich eerder bezighielden met de vraag, hoeveel engelen op de punt van een naald kunnen dansen en hoeveel aartsengelen er nu wel zijn en wat voor functie ze hebben, dan met het feit hoe je als Christen moet leven. Het is dus heel duidelijk, dat een denker en een religieus voelend mens als Mohammed, daar niet op kan ingaan. Hij wordt al gauw een hatif, een afwijzer of een afdwalende ofwel een ontkenner. Dat wil zeggen, dat hij terugzoekt naar de kern van het geloof. Hij is dan ook een zeer vroom mens. En deze vroomheid lijkt mij wel de aanleiding te zijn voor zijn eerste trances.

Nu kan men van mening verschillen over de wijze, waarop die trance tot stand komt. Ik hoop, dat ik niemand in zijn geloof kwets, wanneer ik stel, dat deze eerste trance-toestanden - gezien ook gebeurtenissen in Mohammeds jeugd - tot een vorm van epilepsie kunnen worden teruggebracht. Maar nu wordt de epilepsie plotseling tot een trance, d.w.z. er wordt gesproken. En er komen dan vaak zeer wonderlijke en schone uitspraken naar voren. Denkt U maar eens aan de eerste sura el Fatiha. Daarin wordt een gebed gesproken tot God, dat ons kan roeren tot in het diepst van ons hart. Want daar wordt de ene God geprezen, de Rechtvaardige, de Edelmoedige. Men vraagt Hem: "Voer mij op de korte, de rechte weg. Niet op de weg van hen, die Uw toorn opwekken; niet op de weg van hen, die afdwalen." Een gebed om leiding is a.h.w. één van de beginpunten van die Korân. Dat moeten we goed onthouden. Mohammed gelooft in zijn zending en is een innig en intens vroom en religieus mens.

Wonderlijker nog is waarschijnlijk de wijze, waarop zijn eerste openbaring door hem ontvangen wordt. Het is in het begin een auditieve hallucinatie. Hij hoort tot hem zeggen: "Lees." Hij antwoordt: "Ik kan niet lezen." Dat kon hij ook niet, want hij had het nooit geleerd. Dan is er diezelfde stem weer, die hem zegt: "Lees." Tot driemaal toe ontkent hij. Dan wordt hem gezegd: "Lees," en dan zegt hij: "Ja, wat moet ik dan lezen?" Dan wordt hem gezegd: "Je moet lezen de rechtvaardigheid Gods," enz. enz. Hij komt sterk onder de indruk hiervan en ziet aan de horizon de gestalte van een man, die tot hem zegt, dat hij Gabriël is en dat hij hem dus een boodschap geeft.

Of dit nu waar is of niet, zeker is het, dat op iemand met een geestelijke inhoud, als deze Mohammed al-Abdallah heeft, dit een zeer scherp stempel moet drukken. Het is dan ook misschien wel een ironie van het noodlot, dat deze ongeletterde zijn leringen later zal bundelen onder de titel "El Korân"; de Lezing of het Gelezene. Want hij leest in zijn trance-toestanden a.h.w. af, wat hem uit andere sferen of uit het onderbewustzijn wordt ingegeven. En hij interpreteert dit als een mens van zijn dagen.

In het begin wordt er over Mohammed wat gelachen en kunnen we niet zeggen, dat de godsdienst verder beïnvloed wordt, tenzij dan door de voortdurend weer plaats vindende manifestaties der openbaring. Wanneer we dan ook de sura's zien, die in Mekka zijn neergelegd, dan valt ons op, dat deze zich in de eerste plaats met de innerlijke mens bezighouden. De voorschriften omtrent gedrag en handel en wandel, de uiterlijke zaken stammen uit een veel latere periode nl. uit de periode van al-Medina (dus het huidige Medina, dat vroeger ook een andere naam had).

Op de duur wordt Mohammeds optreden zijn stamgenoten en de bewoners van Mekka te erg. Het komt zover, dat de volgers van Mohammed moeten vluchten. Ze trekken naar Abessinië toe. U zult begrijpen, dat dat al enige bitterheid teweeg brengt. Het feit, dat ze daar van huis

en haard eigenlijk verdreven worden, is op zijn minst genomen onplezierig. Maar Mohammed, gedreven door zijn openbaring, keert terug. Hij vindt daar in de buurt een stam, die een stad heeft (of eigenlijk een drietal dorpen, een paar bronnen en een stad) en deze stam heeft in de loop der tijden een aantal Joden opgenomen.

Het is eigenlijk zo gegaan: Deze stam - of beter, twee stammen - hebben strijd met joodse stammen en zwervers. De Joden worden ten dele verslagen, een zwerfende stam wordt praktisch geliquideerd, waarop de Joden zich bij die verschillende stammen ^{voegen}. Nu is het vreemde, dat een aantal wetgeleerden in Mohammed iemand erkennen, die zij verwachten. Zij hebben n.l. al een lange tijd gesproken over een profet. Dit is het joodse Messias-geloof, dat ook hier weer naar voren treedt, maar aangepast aan de omgeving, de omstandigheden, waarin deze Joden leven. Hun profetieën passen dan ook wel degelijk op Mohammed. De stamleden hebben hem al eens verzocht om te komen. En ik meen, dat in de meeste historie's wel wordt weggelaten, dat Mohammed dit alleen deed onder de zware drang der omstandigheden. Nu komt hij daar en wordt in het joodse milieu opgenomen. De joodse leraren trachten hem te overtuigen, dat hij op de weg is naar het joodse geloof, want is dat dan niet de zuivere leer van Abraham?

Weer een eigenaardig verschijnsel. Mohammed, die zich zo tegen iedereen tever heeft gesteld, zal onderbewust beïnvloed zijn door de pressie, die men op hem uitoefent om met zijn volgelingen het joodse geloof te aanvaarden. In deze dagen komt n.l. een openbaring door, waarbij men - i.p.v. zoals tot nog toe bij de Islamiëten gebeurde, zich bij het gebed naar Jeruzalem te wenden - zich moest wenden naar Mekka. Ik meen, dat wij dit moeten zien als een psychologische factor in de verdere ontwikkeling. Want hier neemt de profet voor het eerst duidelijk en kennelijk afstand van het Jodendom, en ontkent het belang van Jeruzalem om daarvoor in de plaats terug te grijpen naar de eigen grondslag, de grondslag, die door Ismaël is overgebracht, de voorvader van zijn stam en geslacht.

Dit zal ongetwijfeld van groot belang zijn voor de wijze, waarop latere secten zich stellen tegenover de ongelovigen. Heeft hun meester hun zelf dan niet getoond, hoe te handelen? Heeft hij ook niet zich afgekeerd van het op zichzelf heilige Jeruzalem om Mekka als de enige plaats te kiezen, die waardig was om te dienen als richtpunt, wanneer men God aanspreekt?

Ongetwijfeld zou deze nadruk niet zo scherp geworden zijn, wanneer de Joden ook niet in de verdere ontwikkeling van de Islâm eigenlijk een lelijke rol hadden gespeeld. Het vertrek uit Mekka - de z.g. hadj of hidjra - is een afstand nemen van zijn eigen volk. Mohammed zou te winnen zijn geweest voor een ander geloof. Hij ziet geen stamverwantschappen meer. Daarvan is hij losgekomen. Ook in zijn eigen uitspraken - die men overigens zeer nauwkeurig gescheiden heeft gehouden van hetgeen hij in trance naar voren bracht en die dus geen deel uitmaken van de Korân - blijkt wel, dat hij zich wereldburger voelt. Het gelukt hem dan ook om eerst één, later meer stammen tot de Islâm te bekeren. Hij predikt veel en op een gegeven ogenblik voelt hij de behoefte om op te trekken naar de Kaäba. Want in die streken was toch een jaarlijkse pelgrimstocht naar de Kaäba gebruikelijk.

Nu is het alleen maar jammer voor hem, dat de mensen in Mekka daar helemaal niet op gesteld zijn. Integendeel, zij zien in hem een onheiliger van het heiligdom. Een ketter, die niet alleen gevaarlijk is, omdat hij een andere leer verkondigt, maar die bovendien hun handelsrelaties, hun wijze van leven, ja, zelfs hun gezag in de omgeving ernstig aantast. Ze verzamelen dan ook een betrekkelijk groot ruitercorps. En wanneer Mohammed besluit om die tocht te maken - hij doet dat met ongeveer 1200 jongelui, want niet iedereen heeft zin om mee te gaan -

dan wordt hij onderweg gewaarschuwd. De Joden hebben n.l. het bericht overgebracht. Zo moet hij uitwijken en eerst na lange onderhandelingen slaagt hij erin dan toch nog in de stad binnen te komen.

Van af dat ogenblik is de geschiedenis van Mohammed, de stichter van het islamietisch geloof, eigenlijk eerder die van een usurpator. Krachtens de inspiraties, die hij krijgt, wordt hij meer en meer tot aanvoerder. En in zekere zin zouden wij hem de eerste der Kaliefen kunnen noemen. Want als hij na verloop van tijd alles heeft volbracht, dan staat hij eerder als een heerser in stoffelijke zin dan als een profeet in geestelijke zin boven het land.

U zult begrijpen, dat er heel wat intriges voor nodig zijn geweest. Onder ander is bekend, dat hij door een paar lauwere fracties van zijn eigen gelovigen eenvoudig in de steek is gelaten. Iets wat hem bij één beroemde veldslag bijna een kwart van zijn strijdkrachten kost. Het is bekend, dat in andere gevallen groepen, die zich tot hem hebben bekend, overlopen. En nu is er nog iets eigenaardigs te vermelden, dat ons wel op een zeer grote persoonlijke invloed van Mohammed wijst. Dat is n.l. dit:

De mensen van el Medina hebben een eed afgelegd, waardoor zij Allah aanvaarden. Maar het is de z.g. vrouwen-eed. Dus zij hebben niet beloofd te strijden. Wanneer het nu komt tot het laatste punt, het laatste ogenblik, dat er een grote strijd moet plaatsvinden en niemand weet of hij gewonnen wordt, dan heeft Mohammed de moed om tegen deze mensen te zeggen: "Jullie zijn door geen eed en geen belofte aan mij gebonden. Wie wil kan gaan." En zo enthousiast zijn deze mensen, dat zij hem zeggen: "Eed of geen eed, wij laten U niet gaan. U!" Een opvallend verschijnsel.

Wij hebben nu zo'n klein beetje - zij het heel vluchtig en zonder al te technische details - eigenlijk de wordingsgang van Mohammed zelf gezien en daarmee onwillekeurig een blik geworpen op de politieke hervormingen, die zich in dit Arabië hebben afgespeeld. U zult begrijpen, dat dit niet de enige achtergrond kan zijn van een Korân. Integendeel. Meer dan dat moet hierin gelegen zijn. Wanneer wij de sura's doorlezen, dan valt ons op, hoe sterk vóór alles het geloof aan God is; maar ook, hoe a.h.w. tussen de regels door Mohammed steeds weer hervormingen tot stand brengt.

Men heeft b.v. de Islâm wel verweten, dat zij de veelwijverij aanmoedigt. Degenen, die dit doen, schijnen niet te beseffen, hoe de toestand was, vóórdat Mohammed deze regels gaf. In de tijd, dat Mohammed als een jonge man zijn eerste vrouw huwde, was een vrouw in feite verhandelbaar goed. Zij was het bezit van de man. Hij kon haar doden en niemand zou er iets van zeggen. Hij kon haar mishandelen. Hij kon haar verkopen of verspelen. Hij kon haar verhuuren, precies zoals hij wilde. En wanneer ze weigerde zijn wil te gehoorzamen, dan had hij het volste recht om haar daarvoor op de meest pijnlijke wijze te straffen of desnoods uit de weg te ruimen.

Wanneer wij ons de moeite geven om de tweede sura, "De Koe" (die genoemd is naar het voorval van de gele koe) door te lezen, dan vinden wij daarin al de aanduidingen van een berechtiging voor de vrouw. Ze heeft rechten. De familie krijgt tegenover haar verplichtingen opgelegd. Bloedschande - vroeger een gewone kwestie - wordt uitdrukkelijk afgewezen. Het erfdeel van weduwen en wezen wordt door godsdienstige regels zeker gesteld, o.a. in de achttiende sura. We mogen dus wel zeggen, dat - vooral in de sura's ontstaan in el Medina - Mohammed zich ook aan ons toont als een groot sociaal hervormer. Een man met rechtvaardigheid.

Die rechtvaardigheid zal voor de westerling misschien hier en daar wat onbegrijpelijk zijn. Maar het oosten - ook Arabië - denkt anders, heel anders dan de westerling van heden. De openbaringen van Mohammed,

die sommigen onzer onsamenhangend of vreemd voorkomen, waren in die tijd volledig passend bij de omstandigheden. Zo goed als Jezus in zijn lessen soms ver van ons afstaat in deze tijd, omdat wij niet meer precies kunnen begrijpen, hoe hij het bedoeld heeft en wat het inhield, zo heeft ook Mohammed wel degelijk zijn openbaring, die gericht is op zijn eigen volk. Wij vinden in zijn openbaringen toespelingen op veldslagen, die hij leveren moet; rouw over lieden, die hem verlaten hebben. Wij vinden steeds weer nadruk op alle belangrijke punten van die tijd.

Misschien zult U dat niet zo gemakkelijk merken, wanneer U de hedendaagse versie van de Korân leest. Maar laten we niet vergeten, dat deze Korân eigenlijk is neergeschreven bij Mohammeds leven, niet als een boekwerk maar als een soort heilige Schrift; een fetish vaak, een amulet voor sommigen. Men heeft steeds weer die dingen afgeschreven. Men heeft het meegedragen als een heiligdom. Sommige geleerden hebben deze openbaringen voor zich bewaard, ieder een fragment. Er waren mensen bij, die zozeer opgingen in dit geloof, dat zij elke uitspraak van Mohammed - onverschillig of die in of buiten trance plaatsvond - van buiten kenden. En het duurt tot de tweede Kalief, dat eindelijk een groepering ervan, een vastlegging in een soort boekwerk plaatsvindt.

Op dat ogenblik is er o.a. een oorlog tussen het Kalifaat in Syrië en Perzië; en velen van degenen, die uit Mohammeds tijd stammen en die dat alles van buiten weten, sterven. De kennis van de Korân dreigt onder te gaan. En dan wordt de zaak gerangschikt; en meer naar onderwerp - vooral naar versvoet - dan naar chronologische volgorde. Wij vinden dus b.v. in één sura bepaalde stukjes, die stammen uit de vroege Mekka-tijd, uit de gemiddelde Mekka-tijd, uit de late Mekka-tijd, misschien de vroege Medina-tijd, de gemiddelde Medina-tijd. De samenstelling van de Korân doet dus op het eerste gezicht wel een beetje willekeurig aan.

De openbaring, zoals die er thans dus uitziet, is eigenlijk een samenstel van vele kleine openbaringen. Dat moeten we ook even vasthouden. Want de achtergrond hiervan is de noodzaak voor een volk om niet alleen een geestelijk houvast te vinden maar om ook - en dat is even belangrijk - een sociaal houvast te vinden. Hoe machtig de Islâm vandaag aan de dag nog is juist door de sociale banden, die hij knoopt, mag U blijken in het islamietisch blok; waar zeker ook de glimlach en de dolk in de politiek een rol spelen, maar waar boven alles de band bestaat van de heilige woorden, het heilige geschrift van Mohammed.

Weet U, de waarde van Mohammeds trances zou in vele gevallen aan te vechten zijn. Want juist het feit, dat na afloop commentaren worden gegeven op zuiver stoffelijke gebeurtenissen en lang niet altijd alleen maar op een bemoedigende toon maar vaak ook als een klacht, maken het wel duidelijk - althans m.i. - dat het onderbewustzijn van de profeet mede een rol heeft gespeeld. Aan de andere kant is zijn integriteit ons een waarborg, dat zijn openbaringen niet gebruikt worden om voor hemzelf macht te vergaren. We weten, dat hij vroom is en dat hij verlangt naar een openbaring. Hij heeft deze openbaringen al ontvangen vóórdat hij kennis maakt met het Messias-geloof. Dat zijn belangrijke punten. Daarom zou ik willen stellen, dat althans zekere (de z.g. Mekka-sura's) zijn voortgekomen uit zijn innerlijk streven tot contact met de geest en een - zij het onvolledige - weergave inhouden van zijn eigen belevingen in andere sfeer of wereld; en waarschijnlijk een zeer hoge!

Daarnaast moet ik echter onmiddellijk stellen, dat hij - evenals vele profeten voor hem (denk b.v. aan Mozes) gedreven door de noodzaak om hun volk sociaal te leiden - naast de trance toch ook wel heel veel uitspraken doet in die trance, die onderbewust zijn of misschien zelfs een poging tot misleiding inhouden. Niet omdat Mohammed zijn volk wil

misleiden, maar omdat het noodzakelijk is, dat het anders wordt, dat het zijn egoïsme opzij gooit, dat de eeuwige strijd der stammen eindelijk eens ophoudt; dat het noodzakelijk wordt, dat er in plaats van de wreedheid, waarmee een ieder néemt van de onmachtigen en de armen, nu een zekere rechtvaardigheid gaat gelden, ja, een zekere edelmoedigheid.

Hoe belangrijk Mohammed deze edelmoedigheid vindt, moge ons blijken uit de wijze, waarop hij steeds weer Allah (God) aanroept en beschrijft. De Almachtige en Goedertierene, de Barmhartige en Edelmoedige. Het is niet voor niets, dat het er staat. Een volk, dat in egoïsme, in afgoderij, in tovenarij ten onder dreigt te gaan, krijgt een totaal nieuwe stimulans. Een reeks van volkeren, die bijna hun eigen ondergang bezegeld hadden, worden samengevat in een rijk, dat lange tijd Afrika en een deel van Azië beheersen zal; ja, zelfs zal doordringen tot in het gebied van Europa zelf.

Wij mogen dit niet misverstaan, vrienden. Hier is een zeer groots werk geschied. Een werk zó groot, dat we haast niet kunnen aannemen, dat Mohammed al-Abdallah, de hatif - zelfs al heeft hij zich de bijnaam van de Rechtvaardige verworven - dit alleen kan doen. Een ongeletterde, al is hij nog zo'n groot handelaar, kan niet zo ver gaan, dat hij ons de spreuken toont, die de wijsgeren der oudheid evenzeer hebben verkondigd; dat hij ons een waarheid openbaart omtrent het Goddelijke, die - laat ons eerlijk zijn - in zijn omgeving althans grotendeels teloor ging. Wij moeten achter de Korân wel degelijk hoge geestelijke machten aannemen.

Ik durf niet te zeggen, dat het Gabriëls stem was, die sprak door het medium Mohammed. Maar ik durf wel zeggen, dat het krachten des lichts zijn geweest. Ik durf niet te zeggen, dat Mohammed bovenmenselijk was. Maar ik geloof, dat hij terecht zichzelf de Booschapper noemde - zoals trouwens, toen hij sterven moest, zijn volk hem heeft bevestigd. Op de laatste pelgrimstocht besteeg hij een berg en hij vroeg het volk: "Ben ik U een goede booschapper geweest?" Het volk heeft hem toegejuicht. Ze hebben gezegd: "Ja." En toch begrepen zij hem nog niet.

Verwarrend - vooral voor de westerling - is het feit, dat Mohammed in de eerste tijd (de eerste tijd van zijn leven) vereerd wordt; dat hij bijna de plaats van God inneemt; dat God ergens ver achter Mohammed aan komt bengelen. Maar wanneer men nu begrijpt, hoe die politieke toestand was, hoe Mohammed tot hun vorst werd - hun keizer eigenlijk - en toch zichzelf wist te blijven, dan is dat niet zo verwonderlijk meer. Opvallend is dan ook, dat wanneer - ik meen Abdul Asis - in een moskee tegen het volk staat te betogen, dat ze niet mogen zeggen, dat Mohammed dood is of dat hij stervende is, dat dat dwaasheid is en dat dat in Gods hand is, dat daar dan een ander binnenkomt (en nu ben ik met die namen even in de war, dat geef ik graag toe) en tot hem zegt: "Wacht even, broeder." Hij praat door. "Wachten!" Hij praat door. Waarop de ander zijn stem verheft en vertelt, dat de profeet is gestorven. En dan is het eigenaardige, wat hij daaraan toevoegt. Hij zegt: "Gij, die tot nu toe Mohammed aanbeden hebt...." (aanbeden hebt) "....Mohammed is gestorven, maar Allah leeft!"

God leeft. En dan krijgen wij de eigenaardige conversie, die we ooit hebben meegemaakt na de dood van een profeet. Toen Jezus stierf, werd Jezus God. Toen Mohammed stierf, werd hij van God tot mens en werd God in zijn plaats het middelpunt van geloof en van streven.

Er zijn natuurlijk nog heel veel anecdotes hierover te vertellen, maar het lijkt mij eigenlijk een beetje overbodig. Wij hebben alleen nog maar met één punt te maken, dat ook belangrijk is. Dat is dit: Omdat zoveel van Mohammeds verschillende leerstellingen verzameld worden en de samenstelling - de wijze van samenstelling - dus eigenlijk betrekkelijk willekeurig is (een systeem) is het mogelijk, dat er strijd ontstaat. En nu is het eigenaardige, dat die strijd gaat over interpretaties. Daarbij zien we, dat ongeveer $3\frac{1}{2}$ honderd jaar, nadat Mohammed is heenge-

gaan, eigenlijk de felste strijd ontstaat tussen degenen, die wel in de eerste plaats Mohammed-vereerders worden en degenen, die in de eerste plaats God-vereerders blijven. En dat heeft ook weer verwarrend gewerkt voor een ieder, die van uit het westen dit geloof wil benaderen. Want men hoort dan over de grote wreedheden, die begaan zijn; over de wijze, waarop men een erkenning van Mohammed in de eerste plaats wilde afdwingen; de wijze, waarop men priesters en dergelijken mishandeld heeft. En men denkt dan onwillekeurig, dat dit de inhoud van de Korân is, dat het heilige boek dit rechtvaardigt.

Ik moet uitdrukkelijk vaststellen, dat het niet zo is. Mohammed schreef in zijn boek eerbied voor aan elke goedgelovige; aan een ieder, die een dienaar van God is of Zijn profeet, onverschillig zijn ras of geloof. Het zijn de enge, politiek-denkende godsdienstleraren, die op de duur proberen om door geweld het geloof te verkondigen. Zij worden daarbij ongetwijfeld geprikkeld door het feit, dat Mohammed in zijn heilige oorlog tot keizer werd. Machtswellust speelt hier ook een rol. Maar laten wij niet vergeten, dat de ware interpretatie van een Korân ook bewaard is gebleven; en dat juist deze mensen, in geloof en denken toch vaak aanmerkelijk verschillend van de westerling en de andere oosterse geloofsvormen, een respect blijken te bezitten zowel voor de Christen als voor de Jood, voor de Boeddhist als voor de Hindoe, wanneer hij oprecht gelooft.

Heus, de achtergronden van de Korân zijn enerzijds haast esoterisch, anderzijds sociaal. Maar ze worden bovenal beheerst door de grote rechtvaardigheid en integriteit van de mens Mohammed en zijn innige aanvaarding van wat voor hem in ieder geval was: Gods stem.

Ja, en dan wordt het nu eigenlijk tijd, dat ik zo'n beetje mijn beoogt ga beëindigen. Sommigen Uwer zullen misschien denken, dat ik te weinig heb gezegd over het geloof. Maar ik heb niet gesproken over de Korân op zichzelf. Ik heb gezocht naar de achtergronden; naar datgene, wat die Korân voor de westerling onbegrijpelijk maakt. Ik heb gezocht naar de geschiedenis ervan om duidelijk te maken, hoe zo'n werk groeit. Dat wij dit speciaal voor de Islâm hebben gedaan is begrijpelijk, omdat hij op het ogenblik een steeds grotere functie gaat krijgen in het samenspel van geloofsmachten op de wereld. Maar geloof mij, met evenveel onpartijdigheid zou ik U een beeld kunnen geven van de kern van het Christendom of zelfs van het joodse geloof; het judaïstische geloof, waaruit ten slotte ook het Christendom ontstaan is. En in al deze geloofsvormen kunnen wij hetzelfde terugvinden.

Het is niet aan ons te zeggen waar Gods stem zelve aan het woord was en waar het onderbewustzijn van een mens of het denken van een mens is ingeslopen. We kunnen alleen bewijzen, dat het steeds weer gebeurt. Maar wanneer wij kunnen aantonen - zoals ik hoop deze avond te hebben gedaan - dat een geloof zijn waarde en zijn achtergronden heeft, dat het niet een willekeur is, dat het niet alleen maar een vreemd spel is geweest van wetten of een poging tot politieke machtsovername, dan meen ik al veel gedaan te hebben. Wanneer ik U bovendien vanavond nog een verlangen heb kunnen meegeven om de Korân eens zelf te bestuderen, om te begrijpen hoe een groot gedeelte van de wereld denkt en leeft, dan heb ik wel zoveel bereikt, dat ik mij gelukkig kan voelen. Want het is niet belangrijk, hoe we God willen zien, wèl hoe we Hem dienen.

Ik ben begonnen met dit woord van Mohammed zelve. Ik wil dan eindigen met een eigen variant erop: De naam, die wij God geven, is onbelangrijk; het boek, waarin wij Hem kennen, is onbelangrijk; maar de wijze, waarop wij Hem metterdaad dienen en trachten te allen tijde Zijn wet te volgen, is het enig bepalende voor een goede mens en een geest, die het licht waardig is. Zo, nu scheid ik er werkelijk mee uit. Ik hoop, dat U hierin toch nog wel stof heeft gevonden om vragen te stellen en me desnoods zo dadelijk op m'n vingers te tikken. Want een levendige discussie kan vaak het aangenaamste deel zijn van een avond als deze.

DE D U I V E N T I L.

Het is een gekoer, een geroekoekoe,
een fladderend geruis van veren,
wanneer zij komen van verre naar huis
en van huis naar de verten keren.

Er zijn sferen precies als een duiventil.
Een bevrijde ziel wiekt naar binnen
om na een ogenblik van rust
de vlucht te herbeginnen,
te gaan weer tot een ander zijn.

Soms lijkt een duiventil ons klein,
al heeft zij vele gaten om in en uit te gaan.
Maar lijkt een vormensfeer soms klein,
zij is de kern van het bestaan
voor allen, die gebonden zijn nog aan de vorm,
nog onbewust van lichte kracht en eeuwigheid.

Doch troost U, kinderen van de vorm.
Voor U komt eenmaal ook de vlucht,
die niet meer tot de til U leidt,
waarin gekoer en licht gerucht
U nog bekoort, terwijl gij wacht op een volgende
vlucht.

Dan wiekt het wezen over steden uit
en stijgt ver, boven alle wolken,
waar stralen van de zon U priemen haast als
dolken.

Dan vliegt men, tot de horizon verdwenen is
en 't gemis der aarde d'Oneindigheid doet zien.

Doch verder spoedt de ziel, tot zij
aan 't eind van 't Al misschien
een grote Werkelijkheid ontwaart
en eindelijk zichzelf is,
bevrijd van vorm en norm.

Een lichte kracht, die dan soms weer ter aarde
daalt;
een lichtend baken in de nacht,
dat menige verdwaalde ziel
in de til heeft teruggebracht,
opdat zij leven zou.

Opgeheven heeft zij dan menigeen, die viel
en niet meer op kon staan.
Want uit d'Oneindigheid komt leiding,
die de baan helpt trekken voor een ieder,
die zoekt naar de Oneindigheid.
Dit is het beeld, waartoe de duiventil
mij uit mijn weten leidt.

.....